

Državni izpitni center

SPOMLADANSKI IZPITNI ROK

PSIHOLOGIJA

NAVODILA ZA OCENJEVANJE

Torek, 1. junij 2021

SPLOŠNA MATURA

Moderirana različica

IZPITNA POLA 1

1. naloga

Naloga	Navodila za točkovanje	Točke
1.1	<p>Teoretične panoge (področja) psihologije, ki jih (ju) najverjetneje dobro obvlada šolska psihologinja, z opisi, npr.:</p> <ul style="list-style-type: none"> • obča psihologija – ugotavlja splošne zakonitosti duševnega delovanja pri normalnih (odraslih) osebah; • kognitivna psihologija – preučuje spoznavne (kognitivne) procese (npr. zaznavanje, pozornost, učenje, pomnjenje in spomin, mišljenje, reševanje problemov); • razvojna psihologija – preučuje spremembe duševnih procesov, vedenja in osebnosti, ki so povezane z razvojem; ugotavlja značilnosti posameznih razvojnih obdobj. <p>OPOMBA: Kandidat lahko navede in opiše tudi npr. socialno psihologijo (raziskuje duševne pojave in vedenje posameznika v družbenih odnosih in situacijah; vpliv socialnih dejavnikov na posameznika/učenca, dijaka). Če kandidat uporabi izraz, kot je <i>obča panoga</i>, <i>kognitivna panoga</i> itd., ali iz poimenovanja izpusti izraz <i>psihologija</i>, je ocenjen na 1. ravni.</p> <p>Praktična panoga, v kateri dela šolska psihologinja:</p> <p>pedagoška psihologija</p> <p>Opis praktične panoge (pedagoške psihologije):</p> <ul style="list-style-type: none"> • uporablja spoznanja psihologije glede vzgoje, izobraževanja in šolanja; ukvarja se z razvijanjem učinkovitih učnih strategij; odpravljanjem ali zmanjševanjem učnih težav; izboljševanjem razrednega vzdušja in medosebnih odnosov; s poklicnim svetovanjem ipd. <p>OPOMBA: Zadostuje 1 opis za panogo.</p>	
2. raven	<p>navedeni in opisani 2 teoretični panogi ter navedena in opisana praktična panoga</p>	4
	<p>navedeni 2 teoretični panogi, opisana 1 ter navedena in opisana praktična panoga ali navedeni in opisani 2 teoretični panogi ter navedena <i>ali</i> opisana praktična panoga</p>	3
1. raven	<p>navedena in opisana 1 teoretična panoga ter navedena in opisana praktična panoga ali navedeni 2 teoretični panogi ter navedena in opisana praktična panoga ali navedeni in opisani 2 teoretični panogi</p>	2
	<p>navedena in opisana 1 teoretična panoga ali navedena in opisana praktična panoga ali navedeni 2 teoretični panogi ter navedena praktična panoga ali opisani 2 panogi</p>	1

Naloga	Navodila za točkovanje	Točke
1.2	<p>Ponazoritev, kako bi šolska psihologinja sledila vsakemu (teoretičnemu in praktičnemu) cilju, ko bi poskušala pomagati dijaku pri izbiri študijske smeri, npr.:</p> <ul style="list-style-type: none"> • opisovanje: dijak opiše psihologinji svoje dileme, težave pri odločanju za študijsko smer; psihologinja poskuša pri dijaku ugotoviti študijske interese z uporabo vprašalnika, pogovora; • razlaganje: psihologinja išče dejavnike, zaradi katerih je dijak v dilemi (nepoznavanje lastnih interesov, njegova želja proti želji staršev ...); psihologinja ugotavlja in razlaga dijaku, katere študijske smeri bi prišle v poštev pri njem glede na njegove interese; psihologinja pojasnjuje dijaku, od kod izvira njegova negotovost pri odločanju za študijsko smer; • napovedovanje: psihologinja napove, kako bo lahko potekala dijakova študijska pot, če se bo odločil za neki študij; psihologinja predvidi, kaj lahko pri dijaku ugodno vpliva na uspešnost posameznega študija, če bi se odločil zanj; • spreminjanje: psihologinja svetuje dijaku, na kakšen način naj se odloči za primeren študij med možnostmi, ki sta jih skupaj predvidela; psihologinja svetuje dijaku, kaj vse naj upošteva pri odločitvi za študij, kaj je pri odločitvi najpomembnejše, česa pri odločitvi ne sme spregledati ...; • za vsak cilj druge smiselne ponazoritve po presoji ocenjevalca. <p>OPOMBA: Za vsak cilj zadostuje po 1 ponazoritev.</p>	
4. raven	poimenovani in s primeri ponazorjeni vsi 4 cilji	4
	poimenovani in s primeri ponazorjeni 3 cilji	3
3. raven	poimenovana in s primeroma ponazorjena 2 cilja ali s primeri ponazorjeni 3 cilji	2
	poimenovan in s primerom ponazorjen 1 cilj ali s primeroma ponazorjena 2 cilja ali poimenovani 3 cilji	1

Naloga	Navodila za točkovanje	Točke
1.3	<p>Pojasnitve, zakaj bi bila praktična cilja psihologije lahko težko dosegljiva oz. kaj bi lahko oviralo njuno uresničitev pri dijaku Janezu iz naloge, npr.: napovedovanje:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ne poznamo vseh dejavnikov, ki lahko vplivajo na neki pojav; npr. pri dijaku ne poznamo finančnih možnosti njegove družine, koliko so starši pripravljeni sofinancirati sinov študij ...; • ne moremo predvideti vseh dejavnikov, ki lahko vplivajo (nekateri dejavniki so lahko povsem naključni); npr. zaradi bolezni enega izmed družinskih članov se lahko spremenijo družinske razmere in dijak ne bo pripravljen oditi na študij v drug kraj ... <p>spreminjanje:</p> <ul style="list-style-type: none"> • posameznik si mora spremembo želeli in si zanjo prizadevati; če ima dijak pred očmi samo čimprejšnjo zaposlitev, ga bo psihologinja zamaš spodbujala, da je zanj npr. najprimernejši študij medicina ali farmacija; dijak resno trenira neki šport v kraju svojega sedanjega bivanja, zato se ne bo pripravljen odreči treningom in oditi na študij v drug kraj ...; • nekatere navade (in osebnostne lastnosti) je naporno in težko spreminjati, tudi ko je sprememba zaželena; npr. dijak je precej molčeč, introvertiran, nedružaben, želi pa postati otroški zdravnik, za katerega je dobro, da je prijazen z otroki, se zna z njimi pogovarjati ...; • druge ustrezne pojasnitve po presoji ocenjevalca. 	
6. raven	za vsak cilj po 2 pojasnitvi	4
	za en cilj 2 pojasnitvi, za drug cilj 1 pojasnitev	3
5. raven	za vsak cilj po 1 pojasnitev ali za en cilj 2 pojasnitvi	2
	za 1 cilj 1 pojasnitev ali 2 splošni pojasnitvi	1

Prazna stran

2. naloga

Naloga	Navodila za točkovanje	Točke
2.1	<p>Poimenovanje in opis sestavin čustvene zrelosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ustreznost čustev okoliščinam: kakovost (vrsta čustva), intenzivnost in način izražanja čustva ustreza okoliščinam, v katerih se to čustvo pojavlja; čustvovanje zrele osebe se ujema s situacijo; oseba se čustveno odziva v skladu s kulturnimi pravili čustvovanja v nekem okolju; čustvo je glede na okoliščine funkcionalno; • uravnavanje doživljanja in izražanja čustev/primeren nadzor nad čustvenimi izrazi: zmožnost uravnavanja, nadziranja čustvenih izrazov; čustva prepoznamo (se jih zavedamo), jih razumemo in zmoremo predelati; kdaj, s kakšnim namenom, v odnosu do koga in kako bomo izrazili neko čustvo; čustva znamo ustrezno izraziti z besedami in vedenjem; • raznovrstnost (pestrost, raznolikost) in kompleksnost čustev: pojavljajo se vsa čustva, pozitivna in negativna; razvito, pestro in globoko čustvovanje; poleg enostavnih so razvita številna sestavljena čustva, vključno z empatijo – posameznik je sposoben zaznati, prepoznati in podoživeti čustva drugih ljudi. <p>OPOMBA: Zadostuje 1 opis za vsako sestavino. Če kandidat namesto opisa ponazarja sestavino s primerom, je ocenjen na 1. ravni.</p>	
2. raven	navedene 3 in opisane 3 sestavine čustvene zrelosti	4
	navedene 3 in opisani 2 sestavini čustvene zrelosti	3
1. raven	navedeni 2 in opisani 2 sestavini čustvene zrelosti ali navedene 3 in opisana 1 sestavina čustvene zrelosti ali navedena 1 in opisane 3 sestavine čustvene zrelosti	2
	navedena 1 in opisana 1 sestavina čustvene zrelosti ali navedeni 2 ali opisani 2 sestavini čustvene zrelosti	1
2.2	<p>Čustvo, ki ga izraža Rok: jeza/razočaranje</p> <p>Pojasnitev čustvenega odziva z vidika dveh sestavin:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Rok je izrazil jezo (razočaranje) nad prejetim darilom, kar je v okoliščinah obdarovanja neustrezno (ustreznost čustev okoliščinam); • Rok je doživel jezo (razočaranje), kar je ustrezno, saj je bilo darilo nezaželeno (ustreznost čustev okoliščinam); • Rok ni sposoben čustva jeze (razočaranja), ki ga doživlja, ustrezno izraziti z besedami in vedenjem (uravnavanje doživljanja in izražanja čustev); • Rok v teh okoliščinah ni bil zmožen pestrejšega čustvovanja: bil je sicer razočaran (jezen), čeprav je bilo lahko prejeto darilo tudi zanimivo, vendar tega ni znal upoštevati (raznovrstnost in kompleksnost čustev). <p>Pojasnitev tretje sestavine čustvene zrelosti pri Majinem odzivu, npr.:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Maja je prepoznala svoje razočaranje (tudi ona je pričakovala drugačno darilo), vendar je bila zmožna v teh okoliščinah to ustrezno izraziti z besedami – se za darilo zahvaliti (uravnavanje doživljanja in izražanja čustev). 	
4. raven	navedeno čustvo, pojasnitev čustvenega odziva z 2 sestavinama (Rok) ter pojasnitev tretje sestavine čustvene zrelosti (Maja)	4
	navedeno čustvo, pojasnitev čustvenega odziva z 1 sestavino (Rok) ter pojasnitev sestavine čustvene zrelosti (Maja)	3

Naloga	Navodila za točkovanje	Točke
3. raven	navedeno čustvo, pojasnitev čustvenega odziva z 1 sestavino (Rok) ali navedeno čustvo (Rok) ter pojasnitev sestavine čustvene zrelosti (Maja) ali pojasnitev čustvenega odziva z 2 sestavinama (Rok)	2
	navedeno čustvo ali pojasnitev čustvenega odziva z 1 sestavino (Rok) ali pojasnitev čustvenega odziva (Maja)	1
2.3	<p>Pojasnitve vloge učenja (okolja) v doživljanju in izražanju čustev, npr.:</p> <ul style="list-style-type: none"> • doživljanje in izražanje kompleksnih (sestavljenih) čustev, ki se po prvem letu postopoma razvijejo, je odvisno od družbeno-kulturnih vplivov; • na značilne kretnje, ki spremljajo izražanje posameznega čustva, pomembno vplivajo okoljski dejavniki, tako lahko v različnih kulturah npr. ista kretnja pomeni nekaj drugega; • intenzivnost izražanja nekega čustva je odvisna od kulture/vpliva okolja, v katerem živimo; • v procesu socializacije se naučimo številnih pravil izražanja čustev; • doživljanja in izražanja čustev se učimo s klasičnim pogojevanjem, npr.: mnogi strahovi in fobije so lahko naučeni po načelih klasičnega pogojevanja (mali Albert); • doživljanja in izražanja čustev se učimo z instrumentalnim pogojevanjem, npr.: drugi ljudje s svojimi odzivi nekatera čustva nagradijo, druga pa ne; • doživljanja in izražanja čustev se učimo z modelnim učenjem, npr.: otrok, ki opazuje starše, se uči, v katerih okoliščinah izražajo ljudje posamezna čustva in kako jih izrazijo; • otrok s čustvenim stikom, izražanjem in prepoznavanjem čustev drugih ljudi doživlja sebe in razvija svoja čustva; • drugi odgovori po presoji ocenjevalca. <p>Pojasnitve različnih čustvenih odzivov Roka in Maje, npr:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 5-letni Rok se v procesu socializacije še ni naučil, kako se je treba obnašati pri obdarovanju; • 9-letna Maja zaradi izkušenj in razvoja že razume pravila in pričakovanja okolja; • Rok se je morda naučil takega odzivanja (instrumentalno pogojevanje), če njegove želje niso izpolnjene (razočaranja); • Maja se je že naučila, da vse želje ne morejo biti uresničene; • drugi odgovori po presoji ocenjevalca. 	
6. raven	3 pojasnitve doživljanja in izražanja čustev in 1 pojasnitev čustvenega odziva	4
	2 pojasnitvi doživljanja in izražanja čustev in 1 pojasnitev čustvenega odziva	3
5. raven	2 pojasnitvi doživljanja in izražanja čustev ali 1 pojasnitev doživljanja in izražanja čustev in 1 pojasnitev čustvenega odziva	2
	1 pojasnitev doživljanja in izražanja čustev ali 1 pojasnitev čustvenega odziva	1

3. naloga

Naloga	Navodila za točkovanje	Točke
3.1	<p>Vrste spomina:</p> <ul style="list-style-type: none"> trenutni spomin (senzorni register) kratkotrajni spomin (delovni spomin) dolgotrajni spomin <p>Obseg:</p> <ul style="list-style-type: none"> trenutni spomin – zelo velik/ohrani skoraj vse informacije kratkotrajni spomin – 5 do 9 enot dolgotrajni spomin – neomejeno število informacij 	
2. raven	3 vrste spomina in 3 obsegi	4
	3 vrste spomina in 2 obsega	3
1. raven	3 vrste spomina in 1 obseg ali 2 vrsti spomina in 2 obsega	2
	2 vrsti spomina ali 1 vrsta spomina in 1 obseg ali splošen opis obsega 3 vrst spomina	1
3.2	<p>Poimenovanje in ponazoritev učnih strategij (npr.):</p> <ul style="list-style-type: none"> ponazoritev: različne naloge, ki se pojavljajo pri testiranju inteligentnosti, si lahko nariše/napiše na list; povezovanje: sestavine po Thurstonovi teoriji naj poveže z učenjem posameznih šolskih predmetov; osmišljanje: osredotoča naj se na to, kako mu bo poznavanje različnih sestavin inteligentnosti pomagalo pri izbiri sošolca, s katerim bi se lotil raziskovalne naloge; podčrtovanje: v besedilu o Thurstonovi teoriji podčrtuje imena faktorjev inteligentnosti z eno barvo, ključne besede in njihovih opredelitev z drugo barvo ...; miselni vzorci: ključne pojme, vezane na inteligentnost, si predstavi z razvejano strukturo, v osrednjem delu ima pojem inteligentnosti, nato pa na posameznih vejah posamezen ključni pojem, ki se še naprej veja na opredelitev ključnega pojma, primere ... <p>OPOMBA: Če kandidat ponazarja strategije na splošno, je ocenjen na 3. ravni. Ustrezne so tudi druge strategije.</p>	
4. raven	navedene in ponazorjene 3 druge strategije	4
	navedene 3 strategije, ponazorjeni 2	3
3. raven	navedeni 2 strategiji, ponazorjeni 2 ali navedene 3 strategije, ponazorjena 1 ali ponazorjene 3 strategije	2
	navedena in ponazorjena 1 strategija ali navedeni 2 strategiji ali ponazorjeni 2 strategiji	1

Naloga	Navodila za točkovanje	Točke
3.3	<p>Psihološki dejavniki, ki vplivajo na zapomnitev, s pojasnitvami, npr.:</p> <ul style="list-style-type: none"> • spomin: na to, kako uspešen bo pri učenju, vpliva spomin, saj si bo Vojko, če ima boljši spomin, bolje zapomnil informacije; • inteligentnost: na to, kako uspešen bo Vojko pri učenju, vpliva inteligentnost, saj bo, če je bolj inteligenten, lažje izluščil bistvo, povezal snov ... in si vse skupaj bolje zapomnil; • motivacija: na to, kako uspešen bo pri učenju, vpliva učna motivacija, saj bo, če ne bo videl smisla v tem, da se uči snov o inteligentnosti, slabše motiviran in bo hitreje odnehal ter si zato manj zapomnil; • čustva: na to, kako uspešen bo pri učenju, vplivajo čustva – če bo Vojko dobro razpoložen, se bo lažje zbral in bolje učil ter več zapomnil; • znanje: na to, kako uspešen bo pri učenju, vpliva predznanje – če ima že neko predznanje, lahko informacije v spominu poveže z novimi in se uspešneje uči; • drugi odgovori po presoji ocenjevalca. <p>OPOMBA: Če kandidat navaja tudi nepsihološke dejavnike, je ocenjen na 5. ravni.</p>	
6. raven	4 dejavniki s pojasnitvami	4
	3 dejavniki s pojasnitvami	3
5. raven	2 dejavnika s pojasnitvama ali 3 dejavniki, 1 pojasnjen	2
	1 dejavnik s pojasnitvijo ali 2 dejavnika ali 2 pojasnitvi	1

4. naloga

Naloga	Navodila za točkovanje	Točke
4.1	<p>Vrsta socializacije, ki poteka v družini: primarna socializacija</p> <p>Kaj otrok pridobiva v primarni socializaciji:</p> <ul style="list-style-type: none"> • smernice, kako ravnati, čustvovati, komunicirati, se obnašati ...; • iz odnosov v družini pridobiva prve čustvene vzorce, socialne izkušnje o sebi in drugih; • gre za prva raziskovanja in prva samostojna spoznanja o sebi, svetu, ljudeh ...; • vzorci interakcij v družini postanejo osnova za oblikovanje življenjskega sloga; • že v najzgodnejšem obdobju zastavi razvoj osnovnih spretnosti in se uči, zbira znanje; • drugi odgovori po presoji ocenjevalca. <p>OPOMBA: Zadostuje 1 opis.</p> <p>Psihološke funkcije družine: varnost; ljubezen, sprejetost in bližina; razvoj in uveljavljanje; samostojnost</p>	
2. raven	poimenovanje in opis značilnosti, navedene 3 psihološke funkcije	4
	poimenovanje in opis značilnosti, navedeni 2 psihološki funkciji	3
1. raven	poimenovanje in opis značilnosti, navedena 1 psihološka funkcija ali opis značilnosti, navedeni 2 psihološki funkciji ali navedene 3 psihološke funkcije	2
	poimenovanje in opis značilnosti ali navedeni 2 psihološki funkciji ali opis značilnosti, navedena 1 psihološka funkcija ali poimenovanje in navedena 1 psihološka funkcija	1
4.2	<p>Poimenovanje potreb (psiholoških funkcij) družine, ki sta razvidni iz besedila, in izpis besedila:</p> <ul style="list-style-type: none"> • potreba po ljubezni, sprejetosti in bližini: »... moja starša sta do mene zelo ljubeča.«; • varnost: »... nanju se lahko vedno zanesem, ne spomnim se, da bi bila kdaj tepena.« <p>Ponazoritev ravnanja staršev s poimenovanjem psihološke funkcije:</p> <ul style="list-style-type: none"> • zadovoljevanje potrebe po samostojnosti: s Kajo, ki bi šla na rojstnodnevno zabavo, bi se pogovorili o obnašanju in skupaj dogovorili, kaj pričakujejo, skupaj postavili pravila, kdaj naj se vrne z zabave; Kaja tudi dobiva mesečno žepnino, s katero sama razpolaga ...; • zadovoljevanje potrebe po razvoju in uveljavljanju: starši spodbujajo Kajo k preizkušanju novega; ko so opazili njen talent za slikanje, jo spodbujajo, da se je začela tega načrtno učiti, povezali so se tudi z znanim slikarjem ... 	
4. raven	2 pravilno prepoznani potrebi, 2 ustrezna izpisa besedila ter poimenovanje in ponazoritev še ene psihološke funkcije	4
	2 pravilno prepoznani potrebi, 1 ustrezen izpis besedila in poimenovanje še 1 psihološke funkcije ali	3
	2 pravilno prepoznani potrebi ter poimenovanje in ponazoritev še 1 psihološke funkcije ali 1 pravilno prepoznana potreba in ustrezen izpis besedila ter poimenovanje in ponazoritev še 1 psihološke funkcije	

Naloga	Navodila za točkovanje	Točke
3. raven	1 pravilno prepoznana potreba, 1 ustrezen izpis besedila in poimenovanje še 1 psihološke funkcije ali 2 pravilno prepoznani potrebi, 1 ustrezen izpis besedila ali 2 pravilno prepoznani potrebi in poimenovanje še 1 psihološke funkcije	2
	2 pravilno prepoznani potrebi ali 1 pravilno prepoznana potreba, 1 ustrezen izpis besedila ali 1 pravilno prepoznana potreba in poimenovanje še 1 psihološke funkcije ali poimenovanje in ponazoritev še 1 psihološke funkcije	1
4.3	<p>Presoje in pojasnitve zadovoljenosti potreb ob avtoritarni vzgoji:</p> <ul style="list-style-type: none"> otrok ima lahko ogroženo potrebo po varnosti: v družini lahko prihaja tudi do trpinčenja otroka; v takšnem okolju se otrok ne počuti varno, lahko je žrtev fizičnega nasilja; ljubezen, sprejetost: starši sprejemajo otroka le, če upošteva njihova pričakovanja, sicer je lahko kaznovan; otrok ne dobi čustvene opore, ko je v stiski; samostojnost: otrok se mora brezpogojno podrežati zahtevam staršev, ni mu omogočeno, da bi soodločal, se učil odgovornega ravnanja, ga ne vodijo k samostojnemu razmišljanju in skrbi za lastno dobro; potreba po razvoju in uveljavljanju: družina za otroka ni varen prostor za preizkušanje novih veščin: če otrok ne izpolni pričakovanja staršev, je grajan; tudi ni nujno deležen spodbujanja v preizkušanju novosti in vztrajanju; drugi odgovori po presoji ocenjevalca. 	
6. raven	3 presoje in 3 pojasnitve	4
	2 presoji in 2 pojasnitvi	3
5. raven	2 presoji in 1 pojasnjena ali 3 presoje	2
	1 presoja s pojasnitvijo ali 2 presoji	1

IZPITNA POLA 2

A) Naloge izbirnega tipa

Naloga	Odgovor
1	A
2	C
3	B
4	B

Naloga	Odgovor
5	C
6	A
7	B
8	D

Naloga	Odgovor
9	A
10	B
11	D
12	C

Naloga	Odgovor
13	D
14	C

Za vsak pravilen odgovor 1 točka.

Skupaj 14 točk

B) Strukturirani eseji**1. naloga**

Raven	Navodila za točkovanje	Točke
	<p>ZNANJE</p> <p>Značilnosti eksperimenta:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ugotavljamo vzročno-posledične odnose; • nadzorujemo vse (moteče) dejavnike, ki bi poleg neodvisne spremenljivke lahko vplivali na potek in proučevani pojav (rezultate); • lahko ga (večkrat) ponovimo in preverimo rezultate; • ugotavljamo vpliv neodvisne spremenljivke na odvisno; • manipuliranje neodvisne spremenljivke, ki jo eksperimentator sistematično in namerno spreminja; • eksperimentalno in kontrolno skupino primerjamo med seboj; • drugi odgovori po presoji ocenjevalca. 	
2. raven	opis 4 značilnosti eksperimenta	4
	opis 3 značilnosti eksperimenta	3
1. raven	opis 2 značilnosti eksperimenta	2
	opis 1 značilnosti eksperimenta	1
	<p>RAZUMEVANJE IN UPORABA</p> <p>Eksperimentalno raziskovanje vedenja pri otrocih, npr.:</p> <ul style="list-style-type: none"> • nudenje pomoči: proučevali bi ga v psihološkem laboratoriju, tako da bi eni skupini otrok predvajali film, kjer junaki nudijo pomoč, drugi skupini pa ne. Otroke bi nato izpostavili okoliščinam, v katerih bi neka oseba potrebovala pomoč. Ugotavljali bi razlike v nudenju pomoči otrok obeh skupin. <p>Neeksperimentalno raziskovanje vedenja pri otrocih, npr.:</p> <ul style="list-style-type: none"> • nudenje pomoči: sestavili bi opazovalno listo ter opazovali in beležili pogostost pojavljanja teh oblik vedenja pri otrocih v različnih okoliščinah (pri igri, vodenih dejavnostih, jedi ipd.). <p>Pojasnitev razlik med metodama:</p> <ul style="list-style-type: none"> • pri eksperimentu sami sprožimo vedenje (pojav), pri neeksperimentalni metodi (opazovanju) se vedenje spontano izrazi med igro, pri vodenih dejavnostih ...; • pri eksperimentu bi lažje nadzorovali dejavnike, ki bi tudi lahko povzročili vedenje (mogoč večji nadzor motečih spremenljivk), pri neeksperimentalni metodi je nadzor težji; • eksperiment bi lahko v enakih okoliščinah večkrat ponovili, pri neeksperimentalni metodi to ni mogoče; • pri eksperimentu lahko razložimo vzročno-posledični odnos med pojavi, še posebej, ker imamo kontrolno skupino; pri neeksperimentalni metodi pa lahko vedenje le opišemo, zato so mogoče različne razlage. 	
4. raven	2 ponazoritvi in 1 pojasnitev razlik med metodama OPOMBA: Ocena 4 ali 5 točk je odvisna od kakovosti ponazoritev in pojasnitev razlik.	4–5
3. raven	2 ponazoritvi ali 1 ponazoritev za eksperiment in 1 pojasnitev	3
	1 ponazoritev za eksperiment ali 1 ponazoritev za neeksperimentalno raziskovanje in 1 pojasnitev	2
	1 ponazoritev za neeksperimentalno raziskovanje ali 1 pojasnitev	1

Raven	Navodila za točkovanje	Točke
	<p>SINTEZA IN VREDNOTENJE</p> <p>Razlaga spoznanj: <i>Zimbardov eksperiment – poskus v Stanfordskih zaporih:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • opozoril je, da se ljudje obnašajo v skladu s predpisano vlogo, in sicer tako, kot jo oni razumejo oz. si jo predstavljajo; • prispeval je k razumevanju vedenja o tem, kako opravljamo/izvajamo posamezne vloge, kako se z njimi poistovetimo in v skladu z njimi tudi živimo. <p><i>Watsonov eksperiment – mali Albert:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Watson je dokazal, da so strahovi in fobije naučeni po načelih klasičnega pogojevanja; • Watson je dokazal, da se strahovi pogojujejo; • drugi odgovori po presoji ocenjevalca. <p>OPOMBA: Zadostuje po ena razlaga za vsak eksperiment.</p> <p>Kritična presoja raziskav z etičnega vidika: <i>Watsonov eksperiment – mali Albert:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • prekršil je eno najbolj temeljnih načel psihološke etike, ki prepoveduje, da bi udeleženci med raziskavo doživljali stres; • prestrašeni Albert je jokal, se poskušal podgani izogniti, vendar je bil premajhen, da bi lahko sam brez posledic odstopil od sodelovanja v eksperimentu; • Watson ni poskrbel, da Albert ne bi utrpel posledic, saj se je po tem eksperimentu bal tudi drugih živali ali stvari, ki so ga spominjale na podgano; • drugi odgovori po presoji ocenjevalca. <p><i>Zimbardov eksperiment:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • sporno je, da so paznikom dopuščali agresivno ali celo sadistično vedenje do zapornikov; • ni bilo v naprej določeno, kdaj je treba eksperiment prekiniti (kdaj je vedenje paznikov nedopustno in škodljivo); • udeleženci eksperimenta niso bili seznanjeni s pravilom, da je mogoče kadarkoli izstopiti iz eksperimenta; • vprašljivo je, ali so utrpeli udeleženci (zaporniki) kakšne posledice; • drugi odgovori po presoji ocenjevalca. 	
6. raven	2 razlagi (ena za vsak eksperiment) in 3 presoje OPOMBA: Ocena 4 ali 5 točk je odvisna od kakovosti razlag in presoj. Vključeni morata biti presoji obeh eksperimentov.	4–5
5. raven	2 razlagi in 2 presoji	3
	2 razlagi in 1 presoja ali 1 razlaga in 2 presoji ali 3 presoje	2
	1 razlaga in 1 presoja ali 2 razlagi ali 2 presoji	1

OPOMBA: Za celoten esej kandidat lahko dobi **1 dodatno točko** v skladu z merili v Predmetnem izpitnem katalogu 2018, stran 9.

2. naloga

Raven	Navodila za točkovanje	Točke
	<p>ZNANJE</p> <p>Poimenovanje obeh vrst zmotnih zaznav: iluzije in halucinacije</p> <p>Opredelitev iluzij in halucinacij:</p> <ul style="list-style-type: none"> iluzije: zmotne zaznave (razlage) zunanjih dražljajev; zmotne zaznave, pri katerih dražljaje iz okolja napačno organiziramo in/ali interpretiramo; halucinacije: zmotne zaznave brez dražljajske osnove; zmotne zaznave, ki nimajo podlage v dražljajih v okolju, temveč jih izzovejo nenormalni procesi v centralnem živčnem sistemu (predvsem spremembe v izločanju živčnih prenašalcev) 	
2. raven	poimenovanje in opredelitev obeh vrst zmotnih zaznav	4
	poimenovanje obeh in opredelitev 1 vrste zmotnih zaznav	3
1. raven	poimenovanje in opredelitev 1 vrste zmotnih zaznav	2
	poimenovanje obeh vrst zmotnih zaznav ali opredelitev 1 vrste zmotnih zaznav	1
	<p>RAZUMEVANJE IN UPORABA</p> <p>Ponazoritev obeh vrst zmotnih zaznav s primeroma v okoliščinah, ko se je posameznik udeležil zabave ali prireditve, ter navedba vzroka, npr.:</p> <p>iluzija:</p> <ul style="list-style-type: none"> Ajda je pred koncertom v dvorani za seboj zaslišala svoje ime, pogledala je nazaj in videla, da ima moški v rokah zgibanko, ki napoveduje arijo iz opere Aida, in je to polglasno omenil svoji spremljevalki. Iluzija se je pojavila zaradi izkušnje oz. podobnosti v izgovorjavi imen; na odru nastopa rock skupina. Oseba iz množice opazuje in posluša nastop in vidi enega izmed nastopajočih, da v rokah drži samo pol kitare in igra nanjo. Ko oseba pogleda pod drugačnim kotom, vidi, da je kitara cela, brezhibna. Iluzija se je pojavila zaradi kota, pod katerim je padala svetloba na oder; <p>halucinacija:</p> <ul style="list-style-type: none"> gospa, ki boleha za shizofrenijo, se je v spremstvu moža podala v umetniško galerijo. Ko je ob ogledu razstave stala pred neko sliko, je za seboj zaslišala strel, zakričala je: »Streljajo!« in se vrgla na tla. Mož seveda ni ničesar slišal, vse v okolju je bilo popolnoma mirno. Halucinacija se je pri gospe pojavila zaradi duševne motnje, bolezni; moški je na ulični prireditvi zaužil halucinogeno drogo. Med množico na prostem je zagledal ogromnega zmaja, ki bruha ogenj proti njemu. Moški je z grozo kričal: »Izgini, zverina zmajevska, ne boš ti mene ...!« Ljudje okrog njega seveda niso videli zmaja. Halucinacija se je pri moškem pojavila zaradi delovanja droge (na živčni sistem). 	
4. raven	ponazorjeni in navedeni obe vrsti zmotnih zaznav ter navedena oba vzroka OPOMBA: Ocena 4 ali 5 točk je odvisna od kakovosti ponazoritev.	4–5
3. raven	ponazorjeni in navedeni obe vrsti zmotnih zaznav ali ponazorjeni obe vrsti zmotnih zaznav in navedena oba vzroka ali navedena 1 zmotna zaznava, ponazorjeni 2 zmotni zaznavi, naveden 1 vzrok	3
	ponazorjena in navedena 1 vrsta zmotne zaznave in naveden 1 vzrok ali ponazorjeni obe vrsti zmotnih zaznav	2
	ponazorjena in navedena 1 vrsta zmotne zaznave ali ponazorjena 1 vrsta zmotne zaznave, naveden vzrok ali navedena 2 vzroka	1

Raven	Navodila za točkovanje	Točke
	<p>SINTEZA IN VREDNOTENJE</p> <p>Presoje primernih načinov ukrepanja za pomoč posamezniku s pojasnitvami, npr.:</p> <ul style="list-style-type: none"> • prizadetega primemo za roko ali ga objamemo, da mu dajemo občutek varnosti, oporo, s tem zmanjšamo raven aktivacije in omogočimo stvarno zaznavanje ...; • s prizadetim se pogovarjamo, da ga preusmerimo k pozitivni izkušnji, ga opogumimo, vplivamo na večjo realnost zaznavanja ...; • če se zmotna zaznava pojavi v temnem prostoru, prižgemo luč in prizadeti vidi, da v prostoru ni nič zastrašujočega (pokažemo mu neskladje med okoliščinami in zmotno zaznavo) ...; • odstranimo predmet, ki je povzročil zmotno zaznavo, da se bo oseba umirila in začela razumevati svojo zmoto ...; • prizadetemu priskrbimo tekočino, da mu pomagamo omiliti dehidriranost ...; • prizadetega pospremimo na svež zrak, izzovemo mu bruhanje, da mu pomagamo do stregitve, če je alkoholiziran ...; • pokličemo reševalce (strokovno pomoč), ki bodo poskrbeli za prevoz osebe v ambulanto nujne medicinske pomoči ali mu strokovno pomagali, če je popil preveč alkohola ali se je predoziral z drogo ...; • drugi smiselni odgovori po presoji ocenjevalca. <p>OPOMBA: Če kandidat enako pojasnjuje presoje, je lahko ocenjen največ s 3 točkami.</p>	
6. raven	presoja 3 načinov ukrepanja s pojasnitvami	5
	presoja 3 načinov ukrepanja in 2 pojasnitvi	4
5. raven	presoja 2 načinov ukrepanja s pojasnitvama ali presoja 3 načinov ukrepanja in 1 pojasnitev	3
	presoja 2 načinov ukrepanja in 1 pojasnitev ali presoja 3 načinov ukrepanja	2
	presoja 1 načina ukrepanja s pojasnitvijo ali presoja 2 načinov ukrepanja	1

OPOMBA: Za celoten esej kandidat lahko dobi **1 dodatno točko** v skladu z merili v Predmetnem izpitnem katalogu 2018, stran 9.

3. naloga

Raven	Navodila za točkovanje	Točke
	<p>ZNANJE Časovna opredelitev: 6/7–11/12 let</p> <p>Značilnosti stopnje konkretnih operacij:</p> <ul style="list-style-type: none"> otrok je zmožen logičnega sklepanja ob konkretnih problemih, reverzibilnost (obrnljivost) – otrok v mislih obrne potek dogodkov v nasprotno smer, konzervacija – otrok razume, da se s spremembo oblike ali videza ne spreminja npr. količina, masa predmeta, decentracija mišljenja – otrok lahko razmišlja o več vidikih problema hkrati, v mišljenju prevladujejo konkretni pojmi, drugi odgovori po presoji ocenjevalca. 	
2. raven	časovna opredelitev, opis 3 značilnosti stopnje konkretnih operacij	4
	časovna opredelitev, opis 2 značilnosti stopnje konkretnih operacij	3
1. raven	časovna opredelitev, opis 1 značilnosti stopnje konkretnih operacij ali opis 2 značilnosti stopnje konkretnih operacij ali časovna opredelitev, navedene 3 značilnosti	2
	časovna opredelitev ali opis 1 značilnosti stopnje konkretnih operacij ali navedene 3 značilnosti	1
	<p>RAZUMEVANJE IN UPORABA Ponazoritev Piagetovih nalog, npr.:</p> <ul style="list-style-type: none"> naloga konzervacije tekočine (naloga s pretakanjem vode), naloga konzervacije števila (naloga z dvema nizoma npr. žetonov), naloga klasifikacije (razvrščanje likov po več značilnostih), drugi odgovori po presoji ocenjevalca. <p>Primer razlage ugotovitve, na kateri stopnji je otrok, npr.: Primerjava števila žetonov v nizih: ko otroku razmaknemo npr. spodnjo vrsto žetonov, sklepa, da je v spodnji vrsti zdaj več žetonov (otrok je na predoperativni stopnji mišljenja).</p>	
4. raven	ponazoritev 2 Piagetovih nalog, 2 razlagi OPOMBA: Za oceno 5 točk mora kandidat opisati celoten potek naloge.	4–5
3. raven	ponazoritev 2 Piagetovih nalog ali ponazoritev 1 Piagetove naloge in 1 razlaga	3
	ponazoritev 1 Piagetove naloge	2
	pomanjkljiva ponazoritev 1 Piagetove naloge (samo navede npr. pretakanje vode v kozarcih)	1

Raven	Navodila za točkovanje	Točke
	<p>SINTEZA IN VREDNOTENJE</p> <p>Izbira šolskih predmetov in utemeljitev možnih težav, če dijak ne doseže stopnje formalnih operacij:</p> <ul style="list-style-type: none"> • biologija: težave pri razumevanju bioloških procesov v celici; dijak si ne zmore predstavljati snovi in procesov, ki so nevidni (konkretno nepredstavljivi) ...; • fizika: težave pri razumevanju različnih fizikalnih pojmov in zakonitosti, ki so abstraktni, npr. elektromagnetno valovanje, ohranjanje energije; načrtovanje eksperimenta, ki zahteva znanstveno mišljenje, postavljanje hipotez ...; • matematika: predmet zahteva uporabo simboličnih matematičnih zapisov; reševanje matematičnih problemov, enačb zahteva formalnogično sklepanje brez konkretnih pomagal; deduktivno mišljenje: od splošnega algoritma k posameznim primerom ...; • filozofija: zahteva razumevanje abstraktnih pojmov, kot so spoznanje, vednost, absolutno; zahteva razvijanje filozofskih argumentov; zmožnost interpretacije filozofskega besedila ...; • drugi predmeti in utemeljitve po presoji ocenjevalca. 	
6. raven	izbira 3 šolskih predmetov in 3 utemeljitve OPOMBA: Ocena 4 ali 5 točk je odvisna od kakovosti utemeljitev.	4–5
5. raven	izbira 2 šolskih predmetov in 2 utemeljitvi	3
	izbira 1 šolskega predmeta in utemeljitev	2
	splošna utemeljitev (npr. predmeti, ki zahtevajo abstraktno mišljenje, znanstveno razmišljanje ipd.)	1

OPOMBA: Za celoten esej kandidat lahko dobi **1 dodatno točko** v skladu z merili v Predmetnem izpitnem katalogu 2018, stran 9.

4. naloga

Raven	Navodila za točkovanje	Točke
	<p>ZNANJE</p> <p>Kategorije vrednot (po Musku) so:</p> <p>hedonske: povezane so s čutnimi dobrinami in potrebami;</p> <p>potenčne: povezane so z dosežki in uveljavljanjem; ekonomske vrednote;</p> <p>moralne: so vrednote dolžnosti in odgovornosti; moralno-etične, demokratične, socialne, družinske;</p> <p>izpolnitvene: so vrednote izpolnjenosti in dovršitve posameznikove eksistence; spoznavne, kulturne, estetske, verske, samoaktualizacijske, izpolnitvene.</p> <p>OPOMBA: Če kandidat namesto opisov zgolj navaja konkretne vrednote, je ocenjen na 1. ravni.</p>	
2. raven	navedene in opisane 4 glavne kategorije	4
	navedene in opisane 3 glavne kategorije	3
1. raven	navedeni in opisani 2 glavni kategoriji ali navedene 3 in opisana 1 kategorija	2
	navedena in opisana 1 kategorija ali navedeni 2 kategoriji	1
	<p>RAZUMEVANJE IN UPORABA</p> <p>Primer pogovora:</p> <p>Andrej in Jože sta prijatelja in želita skupaj ustanoviti podjetje. Za Andreja so najpomembnejše hedonske vrednote, za Jožeta pa potenčne. Ko se dogovarjata o tem, s čim bi se poslovno ukvarjala, Andrej pravi: „Lahko bi se ukvarjal z računalniškimi igrkami, tako bi se lahko tudi sam zabaval (zabava). Lahko bi tudi delal doma in bi zjutraj lahko dlje spal (počitek). Lahko bi obdržal že ustaljeni urnik igranja tenisa s prijatelji, kar mi je prav tako v veliko veselje (telesna dejavnost).“</p> <p>Jože pravi: „Lahko bi se ukvarjal s kriptovalutami. Posel bi tako hitro prinesel dobiček (denar). Dokazal bi prijateljem, da sem lahko uspešnejši od njih (poklicni uspeh). Pa še občudovali bi naju, saj se nobeden izmed njih ne ukvarja s čim podobnim (ugled, slava).“</p>	
4. raven	naveden primer za 2 kategoriji s 3 vrednotami za vsako kategorijo	5
	naveden primer za 2 kategoriji z 2 vrednotama za vsako kategorijo	4
3. raven	naveden primer za 2 kategoriji z 1 vrednoto za vsako kategorijo	3
	naveden primer za 1 kategorijo s 3 vrednotami	2
	naveden primer za 1 kategorijo z 2 vrednotama	1

Raven	Navodila za točkovanje	Točke
	<p>SINTEZA IN VREDNOTENJE</p> <p>Pojasnitve vpliva vrednot:</p> <ul style="list-style-type: none"> • v skladu s svojimi vrednotami si izbiramo življenjske cilje: vrednote imajo motivacijsko moč in nas zato privlačijo; • zaradi vrednot se lahko znajdemo v konfliktu približevanja – približevanje: naše različne vrednote so si lahko med seboj nasprotujoče; • med posamezniki z različnimi vrednotami lahko pride do konfliktov: vrednote usmerjajo in vodijo izbiro posameznikovih ravnanj (ljudje z različnimi vrednotami zato v enakih položajih izbirajo različna ravnanja); • med posamezniki s podobnimi vrednotami se lahko gradijo trdnejši, skladnejši odnosi: bolje se razumemo z ljudmi, ki cenijo iste vrednote kot mi; • drugi odgovori po presoji ocenjevalca. 	
6. raven	4 pojasnitve, vključen vpliv na posameznika in na socialne odnose	5
	3 pojasnitve, vključena oba vpliva	4
5. raven	3 pojasnitve (1 vpliv)	3
	2 pojasnitvi, vključena oba vpliva	2
	2 pojasnitvi (1 vpliv)	1

OPOMBA: Za celoten esej kandidat lahko dobi **1 dodatno točko** v skladu z merili v Predmetnem izpitnem katalogu 2018, stran 9.